

4. Why do shareholder derivative suits remain rare in continental Europe? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://practicum.brooklaw.edu/sites/default/files/print/pdfs/journals/brooklyn-journal-international-law/volume-37/issue-3/bjil_v37iii_1.pdf.
5. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.
6. Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення механізму діяльності акціонерних товариств: Закон України від 03.02.2011 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 35. – Ст. 344.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів: Закон України від 7 квітня 2015 року // Офіц. вісн. України від 19.05.2015. – 2015. – № 37. – Ст. 1110.
8. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
9. Об акционерных обществах: Федеральный закон от 26.12.1995 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1996. – № 1. – Ст. 1. (с последующими изменениями и дополнениями).
10. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
12. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.
13. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
14. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 29. – Ст. 337.

*Вінник Оксана Мар'янівна – доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України*

Н. М. Внукова

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИМОГ ДО ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ СТРАХОВИКІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

В Україні проблема забезпечення платоспроможності та конкурентоспроможності страхової компанії набула особливої актуальності. Для її вирішення необхідно встановлення достатнього розміру капіталу, що

визначено Концепцією запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами [1], в якій основним завданням поставлено розробку пруденційних нормативів достатності капіталу.

2009 року Європейська Рада прийняла Директиву 2009/138/ЄС про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховання (далі Solvency II) [2].

Solvency II – це інноваційний перегляд режиму достатності капіталу в галузі страхування Європейського Союзу. Основною метою є створення загальноєвропейських вимог до капіталу та стандартів управління ризиками. Під дію Solvency II підпадають усі страхові та перестрахові компанії з валовим доходом більшим, ніж 5 мільйонів євро або технічними резервами більшими, ніж 25 мільйонів євро. Встановлення більш жорстких вимог до достатності капіталу та ризик-менеджменту сприятиме зменшенню ризиків неплатоспроможності страховика, збитків споживача та дестабілізації страхового ринку.

За висновком спільної робочої групи Реалізації Європейської політики сусідства 2010 року основним напрямом реформування страхового законодавства України є приведення його у відповідність до вимог Директиви Solvency II стосовно неплатоспроможності страхових компаній.

Метою є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій з удосконалення процесу впровадження інноваційних вимог ЄС до достатності капіталу страховиків.

Законодавчо-нормативним забезпеченням є Закон України «Про страхування» та інші закони України, що регулюють діяльність суб'єктів страхової діяльності, нормативні акти Кабінету Міністрів України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, а також Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради.

Питання достатності капіталу у процесі функціонування страхової компанії та його правового забезпечення обґрунтовують у своїх роботах А. О. Бойко [3], Т. А. Говорушко [4], Пацурія Н. Б. та ін. [5], О. О. Гаманкова [6] та ін..

Прикладні аспекти впровадження інноваційних вимог ЄС до достатності капіталу страховиків досліджувались, спираючись на існуюче економіко-правове забезпечення страхової діяльності.

Європейська концепція визначення платоспроможності страховиків базується на правилах, в основу яких покладено розрахунок мінімальних

вимог до розміру капіталу, а також визначення фактичної величини капіталу страхових компаній, який не повинен бути нижчим від встановленого нормативного рівня.

Розвиток страхового ринку сприяє формуванню довгострокових інвестиційних ресурсів в економіку країни, адже страхові компанії у процесі своєї діяльності не лише надають страховий захист, але і виступають інституціональними інвесторами. Визначальним фактором ефективної діяльності страхових компаній є наявність достатнього розміру власного капіталу, що спонукає законодавців не тільки в Україні, але і інших країн до встановлення вимог щодо розміру та порядку формування власного капіталу.

Законом України «Про страхування» [7] передбачено наступні вимоги до капіталу: наявність сплаченого статутного капіталу у розмірі, що перевищує 1 млн. євро для компаній, які займаються видами страхування іншими, ніж страхування життя; наявність гарантійного фонду, який включає додатковий та резервний капітал, а також суму нерозподіленого прибутку; перевищення фактичного запасу платоспроможності (ФЗП) над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності (НЗП).

У міжнародній практиці основи регулювання достатності капіталу визначені принципами Міжнародної асоціації органів нагляду за страховими компаніями (IAIS) [8, 9, 10].

Відповідно до документу IAIS «Основні принципи страхування та методологія» [8] вимоги щодо достатності капіталу є складовою частиною визначення платоспроможності. При цьому страхова компанія є платоспроможною, якщо вона здатна виконати зобов'язання за всіма договорами страхування при настанні непередбачуваних обставин.

Достатність капіталу здебільшого різні вчені розглядають як здатність фінансової установи покривати втрати та збитки за рахунок власних коштів, тому це суб'єктно-орієнтоване поняття, адже з однієї сторони залежить від нормативів, встановлених органом регулювання, а з іншого боку є індикатором здатності страхової компанії виконувати свої зобов'язання перед клієнтами.

У роботах [11,12] однією із ознак достатності капіталу визначено здатність капіталу виконувати притаманні йому функції та відповідати стратегічним і тактичним завданням фінансової установи, отже, вимоги до платоспроможності відповідно до Solvency II є більш складними. Вони

передбачають виділення трьох структурних блоків показників, які підлягають вивченню у межах контролю діяльності страхових компаній з метою гарантування їх платоспроможності [4,13].

Складовою Solvency II є наявність ідентичної системи управління та перегляд процесу нагляду [14], що передбачає ефективну систему ризик-менеджменту та перспективне виявлення ризиків на основі власної оцінки ризиків та платоспроможності. За Solvency II держави-члени повинні забезпечити запровадження страховими та перестраховими компаніями технічних резервів всіх страхових та перестрахових зобов'язань перед власниками полісів та бенефіціарами страхових чи перестрахових угод (ст. 76 Solvency II) [2].

Згідно Solvency II необхідний платоспроможний капітал повинен розраховуватись на припущенні, що страховик займатиметься діяльністю на постійній основі. Необхідний платоспроможний капітал повинен бути відкалібрований таким чином, щоб гарантувати, що усі кількісно визначені ризики, якими займається страхова чи перестрахова компанії, брались до уваги. Цей капітал повинен покривати як усі діючі види діяльності, так і нові, які очікують реєстрації протягом наступних 12 місяців.

Необхідний платоспроможний капітал повинен покривати принаймні наступні ризики (п. 4. ст. 101 Solvency II) [2]: гарантійний ризик, не пов'язаний із життям; гарантійний ризик життя; гарантійний ризик здоров'я; ринковий ризик; кредитний ризик; операційний ризик.

Solvency II дозволяє страховим компаніям розраховувати необхідний платоспроможний капітал, використовуючи повну або часткову внутрішню модель, схвалену наглядовими органами. Часткове моделювання може застосовуватись як до всієї діяльності страхових та перестрахових компаній, так і до одного або більше її видів.

Щоб використовувати внутрішні моделі для розрахунку їх платоспроможності відповідно до вимог, компаніям необхідно буде отримати схвалення від їх органу нагляду. У своїй заяві на застосування внутрішньої моделі страхові організації мають довести документальні докази контролюючому органу, що внутрішні моделі відповідають статистичним, перевірочним, документальним стандартам а також стандартам калібрування, які передбачені в статтях 120–125 Solvency II.

Директива Solvency II (ч. 1, ст. 129) вимагає наявності мінімального необхідного капіталу [15]. Таким чином фактична маржа платоспроможності буде охоплювати всі типи ризиків страховика або перестраховика.

За даними 2014 року страховий ринок України займає лише 0,21% у страховому ринку Європи, а у світовій структурі йому належить лише 0,062% [16], тому для збільшення його частки мають відбуватися зміни у законодавстві з питань страхування. Основним напрямом реформування страхового законодавства України є приведення його у відповідність до вимог Директиви Solvency II стосовно неплатоспроможності страхових компаній, які визначають практично 40 термінів, що майже удвічі більше, ніж в українському законодавстві.

Відзначено, що в страховому законодавстві України недостатньо визначена відповідальність аудиторів за виявлення інформації, яка виявляє певні ризики діяльності страховика. Між тим, у статті 72 Директиви Solvency II передбачено, що аудитори мають за обов'язок негайно доповісти наглядовим органам будь-які обставини чи рішення, які стосуються страховика, про які вони дізнались, виконуючи своє завдання щодо недотримання необхідного платоспроможного капіталу або недотримання мінімального необхідного капіталу.

У Законі України «Про страхування» не повною мірою визначені умови доступу до діяльності на території України страховиків-нерезидентів. Між тим оприлюднено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування», в якому передбачені наступні новації:

враховано базові рекомендації Директиви 2009/138/ЄС Європейського парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року «Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування, включаючи платоспроможність II»;

приведена у відповідність класифікація галузей та видів страхування до рекомендації Першої Директиви Ради 73/239/ЄЕС; передбачається надання дозволу на здійснення транскордонного страхування у випадках, встановлених законодавством України, введено обов'язкове попереднє погодження щодо створення юридичної особи, яка має намір здійснювати страхову діяльність (здійснює спеціальний уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг);

додані норми щодо договорів з пов'язаними особами (окрема стаття); встановлені вимоги до забезпечення запасу платоспроможності страховиків, якості активів, його системи управління та розкриття інформації та інші інновації. Між тим 2014 року даний проект був відкликаний, тому що здійснення глибоких інновацій є складною справою навіть для

страховиків ЄС. Отже, імплементація положень Директиви Solvency II потребує суттєвих перетворень у законодавстві України і у світогляді та підготовці персоналу страховиків та наглядових органів.

На відміну від діючих норм регулювання платоспроможності і фінансової стійкості страховиків модель стандартної формули Solvency II розглядає різні вимоги до капіталу і враховує певний перелік ризиків, які виникають у страхової компанії, що сприяє мінімізації ризику її неплатоспроможності.

Solvency II пропонує принципово нову концепцію регулювання діяльності страхових організацій, засновану на принципах пруденційного нагляду та обліку ризиків, з якими стикається фінансова установа в процесі своєї діяльності.

Особливістю системи Solvency II є зміна підходів до оцінки платоспроможності, яка згідно з новими вимогами повинна визначатися на основі індивідуальних ризиків, властивих окремому страховику.

На українському страховому ринку існує проблема недостатності публічної інформації про діяльність страховиків, що обмежує можливість попередження ризикових (небезпечних) станів.

Порівнявши вимоги ЄС та законодавства України до страхових компаній відзначено [17], що при запровадженні Solvency II виникають труднощі, які віддзеркалюють як законодавчі проблеми, які полягають у недостатньому обсязі статутного капіталу вітчизняних страхових компаній відповідно до вимог Директиви ЄС, а також можуть бути проблеми із забезпеченням кадрами, ефективного ризик-менеджменту, самої ліквідності страховика та ін..

Висновки.

Для покращення забезпечення платоспроможності та необхідного рівня достатності капіталу страхових компаній слід звернутися до методологій, розроблених Європейським Союзом, і адаптувати їх для українського страхового ринку. Це сприятиме підвищенню довіри та отриманню гарантій страхувальниками і застрахованими, отже, посиленню захисту прав споживачів страхових послуг. Страховики вдосконалять свою практику ризик-менеджменту і матимуть необхідний рівень капіталу, що сприятиме підвищенню довіри страхувальників до страхових компаній через мінімізацію ймовірності їх банкрутства.

Впровадження Solvency II забезпечує можливість удосконалення вимог до платоспроможності та достатності капіталу страховиків шля-

хом: впровадження розширеної системи ризик-менеджменту; використання інтегрованого підходу до формування страхових резервів та вимог до капіталу; використання внутрішніх моделей управління капіталом; мінімізації впливу ризиків на платоспроможність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами : Розпорядження Держфінпослуг України від 15 липня 2010 р. – №585 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finrep.kiev.ua>
2. Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/746.html>.
3. Бойко А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії / А. О. Бойко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – Випуск 7 (25). – Ч. 4. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2010_7_4/4.pdf.
4. Говорушко Т. А. Проблемні питання реалізації в Україні Директиви ЄС Solvency II / Т. А. Говорушко // Агросвіт. – 2014. – №2. – С.20–24.
5. Пацурія Н. Б. Правове регулювання страхування та роздрібних фінансових послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльно-правовий аналіз / Н. Б. Пацурія, О. А. Белова, Ю. В. Безручко. – К.: ЦУЛ, 2010. – 196 с.
6. Гаманкова О. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової організації / О. Гаманкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2007. – №94–95. – С. 18–23.
7. Про страхування: Закон України від 7.03.1996 р. – №85/96-ВР (В редакції Закону №2745-III від 04.10.2001) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
8. Основные принципы страхования и методология [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iaisweb.org/view/element_href.cfm?src=1/138.pdf.
9. Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iaisweb.org/view/element_href.cfm?src=1/13037.pdf
10. Principles on Capital Adequacy and Solvency [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iaisweb.org/view/element_href.cfm
11. Никулина М. М. Страхование. Теория и практика / М. М. Никулина, С. В. Березина. – М.: ЮНИТИ, 2007. – 180 с.
12. Ольховська О. Л. Моделювання фінансового стану страхової компанії із застосуванням апарату нечіткої логіки / О. Л. Ольховська // Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці. – 2013. – №2. – С. 119–134.

13. Забезпечення платоспроможності страхових компаній та їх модернізація на основі європейського досвіду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/zabezpechennya-platospromozhnosti-strahovyh-kompanij-ta-jih-modernizatsiya-na-osnovi-jevropejskoho-dosvidu/>
14. Комплексне порівняльно-правове дослідження окремих аспектів регулювання фінансових послуг в Україні та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_1/part1/4.pdf.
15. Стандартная формула Solvency II. Практика использования моделей для оценки платежеспособности страховщика и перестраховщика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00321.pdf>
16. Глобальный рынок страхования [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/news/13/07/03/29518>.
17. Ткаченко Н. Принципи організації ефективних комплексних продажів у роздрібному страхуванні / Н. Ткаченко, Н. Рябоконт // Світ фінансів. – 2012. – №3. – С. 152–161.

Внукова Наталія Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління фінансовими послугами Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, заслужений економіст України

С. В. Глібко

ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Національна інноваційна система України (НІСУ) складається з таких компонентів як нормативно-правова база у сфері інноваційної діяльності, органи влади, що забезпечують підтримку та розвиток інноваційної діяльності в Україні, суб'єкти інноваційної діяльності, інноваційна інфраструктура та інші організації (фінансові установи, професійні спілки і та інше), що забезпечують інноваційну діяльність. Для прийняття висновків про відповідність фінансування НІСУ сталій структурі інноваційних відносин в ЄС необхідно зупинитися на окремих елементах, відсутніх в запропонованій структурі Національної інноваційної системи України.

1. До основних структурних елементів інноваційної системи ЄС відноситься Європейський Інститут інновацій і технологій (далі – ЄІТ) заснований на підставі Регламенту (ЄС) № 294/2008 Європейського парламенту и Ради від 11. 03. 2008 р. [1]. Одним із завдань ЄІТ є мобілізація